

MATERIAŁ PRZYGOTOWANY NA DEBATĘ GOSPODARCZĄ

STRATEGIA ROZWOJU SPOŁECZNO-GOSPODARCZEGO ZIEMI KOŚCIERSKIEJ NA LATA 2010-2025

1. CZYNNIKI SPRZYJAJĄCE I ZAGRAŻAJĄCE ROZWOJOWI ZIEMI KOŚCIERSKIEJ

CECHA ROZPATRYWANA: DOSTĘPNOŚĆ KOMUNIKACYJNA	
CZYNNIKI SPRZYJAJĄCE (POZYTYWNE)	CZYNNIKI NIESPRZYJAJĄCE (NEGATYWNE)
<ul style="list-style-type: none"> • Centralne położenie w skali regionu – węzeł ruchu tranzytowego i turystycznego • Położenie w bezpośrednim zapleczu aglomeracji • Brak w pobliżu Kościerzyny większych, konkurencyjnych ośrodków usług • Położenie na skrzyżowaniu drugorzędnych korytarzy transportowych (drogowych i kolejowych) - węzeł komunikacyjny dla centralnej części regionu • Potencjalny ośrodek węzłowy tras rowerowych 	<ul style="list-style-type: none"> • Położenie poza obszarem Metropolii Trójmiejskiej • Położenie poza głównymi korytarzami transportowymi • Ograniczona dostępność komunikacyjna znacznej części obszaru powiatu • Niska ranga powiązań regionalnych z innymi ośrodkami • Położenie poza obszarami wskazanymi do rozwoju w zakresie wysokich technologii i wsparcia instytucji otoczenia biznesu • Brak bezpośredniego i szybkiego połączenia kolejowego z Gdańskiem (Kolej Kaszubska) • Długi czas dojazdu do Trójmiasta (>60 minut)
CECHA ROZPATRYWANA: WARUNKI NATURALNE	
CZYNNIKI SPRZYJAJĄCE (POZYTYWNE)	CZYNNIKI NIESPRZYJAJĄCE (NEGATYWNE)
<ul style="list-style-type: none"> • Położenie w strefie pojeziernej – dużo ładnych czystych i dużych jezior, duży odsetek obszarów leśnych, atrakcyjny krajobraz przyrodniczy i kulturowy • Bardzo dogodne warunki dla rozwoju wielu form turystyki • Predyspozycje dla rozwoju branży drzewnej • Dostępne zasoby kruszywa naturalnego • Długi sezon zimowy – warunki dla rozwoju turystyki zimowej 	<ul style="list-style-type: none"> • Zróżnicowanie warunków naturalnych poszczególnych gmin • Surowy klimat, niedogodny dla rolnictwa • Średnia lub niska przydatność zasobów agroekologicznych • Słabe lub średnie warunki glebowe • Ograniczona dostępność komunikacyjna środkowej i południowej części powiatu, wynikająca z położenia wśród lasów i jezior
CECHA ROZPATRYWANA: UKŁAD PRZESTRZENNY I STRUKTURA OSADNICTWA	
CZYNNIKI SPRZYJAJĄCE (POZYTYWNE)	CZYNNIKI NIESPRZYJAJĄCE (NEGATYWNE)
<ul style="list-style-type: none"> • Centralne położenie ośrodka usługowego – Kościerzyny • Brak innych dużych ośrodków w okolicy 	<ul style="list-style-type: none"> • Niski stopień urbanizacji i wysoki odsetek ludności wiejskiej – znaczne rozproszenie ludności na dużym terenie, co utrudnia rozwój infrastruktury i komunikacji • Nierównomierne rozmieszczenie ludności • Bardzo silne rozdrobnienie sieci osadniczej • Problemy z dostępnością komunikacyjną wielu miejscowości powiatu

CECHA ROZPATRYWANA: DEMOGRAFIA	
CZYNNIKI SPRZYJAJĄCE (POZYTYWNE)	CZYNNIKI NIESPRZYJAJĄCE (NEGATYWNE)
<ul style="list-style-type: none"> • Zrównoważona struktura płci • Młoda struktura wieku mieszkańców • Wysoki przyrost naturalny 	<ul style="list-style-type: none"> • Spadek liczby ludności w wielu przedprodukcyjnym • Malejący stosunek ludności w wieku produkcyjnym do pozostałych grup • Znaczne potrzeby w zakresie edukacji przedszkolnej, szkolnej i ustawicznej • Nadwyżka młodych osób wchodzących na rynek pracy, zwiększająca się do roku 2030
CECHA ROZPATRYWANA: ROLNICTWO	
CZYNNIKI SPRZYJAJĄCE (POZYTYWNE)	CZYNNIKI NIESPRZYJAJĄCE (NEGATYWNE)
<ul style="list-style-type: none"> • Strefa rolno-leśna ekologizacji rolnictwa • Predyspozycje do rozwoju agroturystyki i rolnictwa ekologicznego • Potencjał Targów Rolnych w Lubaniu 	<ul style="list-style-type: none"> • Niska / średnia produktywność rolnictwa wynikająca z warunków glebowych i naturalnych • Znaczne rozdrobnienie gospodarstw rolnych • Nadmiar osób zatrudnionych w rolnictwie • Malejące dochody gospodarstw rolnych • Ograniczone możliwości inwestowania w sektor przetwórstwa rolnego i intensywnej produkcji rolno-spożywczej związane z rygorami ochrony środowiska
CECHA ROZPATRYWANA: TURYSTYKA	
CZYNNIKI SPRZYJAJĄCE (POZYTYWNE)	CZYNNIKI NIESPRZYJAJĄCE (NEGATYWNE)
<ul style="list-style-type: none"> • Wybitne walory dla rozwoju turystyki wypoczynkowej (pobyty nad jeziorami, wypoczynek wakacyjny) • Możliwości rozwoju funkcji letniskowej – zaplecze turystyczno-rekreacyjne Aglomeracji Trójmiejskiej • Możliwość pełnienia przez Kościerzynę funkcji regionalnego węzła ruchu turystycznego – skrzyżowanie linii kolejowych, drogowych, tranzyt • Dobre warunki dla rozwoju turystyki wiejskiej i agroturystyki • Atrakcyjne sąsiedztwo („Szwajcaria Kaszubska/Szymbark, Bory Tucholskie, Trójmiasto) • Możliwości rozwoju wielu form turystyki aktywnej (żeglarstwo, kajakarstwo, turystyka rowerowa, konna, nordic walking i wiele innych) • Możliwości rozwoju turystyki zimowej (kuligi, narciarstwo biegowe, bojer) • Możliwości rozwoju turystyki kulturowej (Będomin, Wdzydze Kiszewskie, Kościerzyna) • Możliwości rozwoju turystyki religijno-pielgrzymkowej (Kościerzyna, Wiele) • Możliwości rozwoju turystyki uzdrowiskowej i rehabilitacyjnej (Kościerzyna) • Możliwość wykorzystania w turystyce produktów opartych o kulturę i tradycje kaszubskie 	<ul style="list-style-type: none"> • Zła dostępność komunikacyjna – brak, zły standard dróg lokalnych • Dominacja turystyki wakacyjnej – sezonowe ośrodki wypoczynkowe, domki letniskowe • Brak oferty posezonalnej – większość oferty i miejsc pracy ma charakter wyłącznie wakacyjny • Nadmierna antropopresja – dzika zabudowa letniskowa, zbyt duży ruch turystyczny w wiodących ośrodkach i nad jeziorami • Mała liczba potencjalnych obszarów intensywnego rozwoju turystyki - ograniczenia środowiskowe, brak infrastruktury podstawowej (kanalizacja, drogi) • Problemy tranzytu – brak obwodnicy Kościerzyny, mała liczba połączeń kolejowych • Brak dobrej jakości infrastruktury turystycznej – dróg rowerowych, tras kajakowych, przystani żeglarskich itp.; • Brak zintegrowanego systemu promocji i informacji turystycznej • Brak markowych produktów turystycznych oraz markowej oferty

CECHA ROZPATRYWANA: ŚRODOWISKO	
CZYNNIKI SPRZYJAJĄCE (POZYTYWNE)	CZYNNIKI NIESPRZYJAJĄCE (NEGATYWNE)
<ul style="list-style-type: none"> • Czyste środowisko naturalne (las, jeziora, powietrze) na obszarach wiejskich • Brak dużych ośrodków przemysłowych • Wysoki stan zachowania i naturalny charakter środowiska przyrodniczego • Niska gęstość zaludnienia • Bardzo duży odsetek obszarów chronionych 	<ul style="list-style-type: none"> • Zanieczyszczenie powietrza i hałas w Kościerzynie i przy drogach głównych – niska emisja, spaliny • Konflikty środowiskowe: dzika zabudowa brzegów jezior domkami letniskowymi, kwestia lokalizacji zakładów przemysłu wydobywczego (żwirowni), uciążliwych zakładów przetwórstwa rolno-spożywczego i energii odnawialnej (fermy, wiatraki, biogazownie) • Śmieci – pozostawiane przez turystów i właścicieli domków letniskowych • Braki w infrastrukturze podstawowej – kanalizacji • Azbest i jego usuwanie • Ograniczenia w lokalizacji ferm wiatrowych i innych zakładów produkcyjnych spowodowane położeniem w obszarach chronionego krajobrazu
CECHA ROZPATRYWANA: KULTURA, TOŻSAMOŚĆ, AKTYWNOŚĆ OBYWATELSKA	
CZYNNIKI SPRZYJAJĄCE (POZYTYWNE)	CZYNNIKI NIESPRZYJAJĄCE (NEGATYWNE)
<ul style="list-style-type: none"> • Silna i żywa kultura i tożsamość kaszubska, nauczanie języka kaszubskiego itp. • Położenie w pobliżu / na styku kultury kaszubskiej, kociewskiej i borowiackiej • Aktywność organizacji społecznych i pozarządowych • Funkcjonowanie organizacji pozarządowej jako instytucji otoczenia biznesu (KIR) • Tradycje narodowe i patriotyczne, aktywność w zakresie pielęgnowania tradycji (Będomin, Wysin, Wdzydze Kiszewskie) • Silny tradycyjny model rodziny wielopokoleniowej, przywiązanie mieszkańców do Ziemi Kościerskiej, niechęć do migracji 	<ul style="list-style-type: none"> • Brak perspektyw dla osób młodych • Mało atrakcyjna i mało zróżnicowana oferta w zakresie kultury i czasu wolnego na Ziemi Kościerskiej i w Kościerzynie • Brak możliwości konkurowania z Aglomeracją Trójmiejską w zakresie oferty edukacyjnej, rozrywki, zakupów i usług czasu wolnego • Niewystarczające wykorzystanie potencjału kultury i tradycji kaszubskiej w rozwoju gospodarczym i turystyce • Zmiany tradycyjnego stylu życia i modelu rodziny (atomizacja) • Rosnący odsetek migracji, szczególnie młodzieży i osób wykształconych • Ograniczone możliwości samorealizacji i rozwoju zawodowego na obszarze Ziemi Kościerskiej • Ograniczona asymilacja letników i innej ludności napływowej • Zagrożenie dla kultury kaszubskiej „skansenem” i „folklorem” – zmiany kultury żywej w martwą

CECHA ROZPATRYWANA: JAKOŚĆ ŻYCIA	
CZYNNIKI SPRZYJAJĄCE (POZYTYWNE)	CZYNNIKI NIESPRZYJAJĄCE (NEGATYWNE)
<ul style="list-style-type: none"> • Cisza, spokój, charakterystyczne dla obszarów o niższym stopniu urbanizacji • Wolniejsze tempo życia niż w dużych miastach • Wysokie zadowolenie mieszkańców z mieszkania na obszarze Ziemi Kościerskiej • Funkcjonowanie ośrodka medycznego wysokiej jakości (Szpital Specjalistyczny w Kościerzynie) • Niższe koszty życia niż w Aglomeracji Trójmiejskiej • Walory środowiska naturalnego 	<ul style="list-style-type: none"> • Położenie z dala od głównego ośrodka rozwoju i usług – Aglomeracji Trójmiejskiej • Niższy poziom życia (zarobki, dostęp do infrastruktury) niż w Aglomeracji Trójmiejskiej • Ograniczona (odległość, czas dojazdu) dostępność do usług kulturowych, edukacyjnych, rozrywkowych i handlu oferowanych przez Aglomerację Trójmiejską • Mało istotna funkcja stołeczna Kościerzyny jako ośrodka usługowego (niewielka liczba instytucji publicznych mających siedzibę w Kościerzynie) • Niższy poziom dostępu do usług edukacyjnych, szczególnie szkolnictwa wyższego i specjalistycznego • Brak możliwości rozwoju zawodowego i robienia kariery, szczególnie dla młodzieży (dużych przedsiębiorstw, zróżnicowanych gałęzi gospodarki) • Ograniczony dostęp do usług o charakterze społecznym (zdrowotnych, rehabilitacji i opieki środowiskowej) • Ograniczony dostęp do Internetu, szczególnie na obszarach wiejskich
CECHA ROZPATRYWANA: GOSPODARKA	
CZYNNIKI SPRZYJAJĄCE (POZYTYWNE)	CZYNNIKI NIESPRZYJAJĄCE (NEGATYWNE)
<ul style="list-style-type: none"> • Duża liczba osób młodych wchodzących w wiek produkcyjny • Bardzo wysoki lub średni potencjał rozwoju turystyki wypoczynkowej (szczególnie wypoczynek wakacyjny oraz turystyki wiejskiej i agroturystyki) i aktywnej (w oparciu o walory przyrodnicze regionu) uzupełniony o możliwości rozwoju turystyki krajoznawczej, religijno-pielgrzymkowej oraz prozdrowotnej • Występowanie zasobów naturalnych w postaci kruszywa i kredy jeziornej • Wysoka ranga i poziom usług Szpitala Specjalistycznego w Kościerzynie • Możliwość rozwoju gospodarki turystycznej – dodatkowe dochody dla rolników, miejsca pracy szczególnie sezonowe dla młodzieży i osób starszych • Możliwość specjalizacji gospodarki w kierunku branży drzewnej i meblarskiej • Możliwość rozwoju ośrodka usług medycznych i rehabilitacyjnych w oparciu o Szpital Specjalistyczny (Pomorskie Centrum Rehabilitacji, rozwój funkcji uzdrowiskowej) • Możliwość utworzenia oferty pobytu i zamieszkania dla osób starszych • Możliwość wykorzystania szansy utworzenia z Ziemi Kościerskiej zaplecza rekreacyjno-turystycznego Aglomeracji Trójmiejskiej 	<ul style="list-style-type: none"> • Stała i rosnąca nadwyżka popytu na pracę nad podażą miejsc pracy w powiecie • Niska mobilność zawodowa mieszkańców • Wysokie bezrobocie wśród ludzi młodych • Duży odsetek pracowników niewykwalifikowanych • Niska ranga Kościerzyny jako ośrodka usługowego w skali regionu oraz mała ilość funkcji „stołecznych” • Duże zróżnicowanie przestrzenne Ziemi Kościerskiej pod względem ukształtowania powierzchni, przydatności rolniczej gleb, warunków rozwoju turystyki, rolnictwa, przemysłu i usług • Średnie lub słabe warunki dla rozwoju rolnictwa • Znaczne rozproszenie ludności, szczególnie na obszarach wiejskich, niski stopień urbanizacji • Bardzo wysoki przyrost naturalny

2. MOŻLIWE SCENARIUSZE ROZWOJOWE ZIEMI KOŚCIERSKIEJ W OKRESIE 2010+

Czynniki zewnętrzne Czynniki wewnętrzne	Przewaga szans nad zagrożeniami	Przewaga zjawisk negatywnych nad szansami
Sukces (wykorzystanie silnych stron i ograniczenie słabości powiatu) Aktywna i skuteczna polityka wewnętrzna - prorozwojowa	Umiarkowany sukces (zrównoważony rozwój) (+ / +)	Marginalizacja powiatu (stabilizacja) (+ / -)
Porażka (niewykorzystanie czynników przewagi, brak ograniczenia słabości powiatu) Brak aktywności w zakresie polityki wewnętrznej	Drenaż – wymywanie czynników rozwojowych (stagnacja) (- / +)	Regres (spadek liczby miejsc pracy i obniżenie jakości życia) (- / -)

3. KLUCZOWE PROBLEMY I DYLEMATY GOSPODARCZE

1. Wiodące kierunki rozwoju gospodarki: identyfikacja sektorów strategicznych
2. Dylemat: czy się specjalizować czy różnicować gospodarkę?
3. W jaki sposób poprawić dostępność do regionalnego centrum rozwojowego Aglomeracji Trójmiejskiej?
4. W jaki sposób wykorzystać potencjał demograficzny: dużą liczbę młodych osób wchodzących na rynek pracy?
5. W jaki sposób wykorzystać peryferyjne położenie w stosunku do Trójmiasta?
6. Obszary chronione: atut czy przeszkoda rozwoju gospodarczego?
7. W jaki sposób doprowadzić do stabilizacji lokalnego rynku pracy – doprowadzić do powstania trwałych miejsc pracy na terenie Ziemi Kościerskiej?
8. W jaki sposób efektywniej wykorzystać potencjał turystyczny obszaru (stworzyć całoroczną ofertę turystyczną i miejsca pracy)?
9. Dylematy i konflikty rozwojowe w obszarach ochrony środowiska, eksploatacji zasobów naturalnych, rozwoju turystyki i innych form aktywności gospodarczej.

4. STRATEGICZNE KIERUNKI DZIAŁAŃ – OCENA SKUTECZNOŚCI PODEJMOWANYCH DZIAŁAŃ I OKREŚLENIE KIERUNKÓW NA PRZYSZŁOŚĆ

- **Kluczowe branże gospodarki – identyfikacja sektorów strategicznych**
 - turystyka
 - przemysł drzewny, meblarski
 - przemysł spożywczy i rolno-spożywczy
 - medycyna i rehabilitacja, opieka nad osobami starszymi
 - specjalistyczne usługi dla rolnictwa
- **Tworzenie warunków dla pozyskania inwestycji z zewnątrz (nowi inwestorzy)**
 - promocja gospodarcza
 - nowe tereny inwestycyjne
 - ulgi dla nowych inwestorów
- **Kształcenie dostosowane do potrzeb rynku pracy**
 - poziom wyższy – potrzeba i kierunki kształcenia
 - kształcenie ustawiczne i doskonalenie zawodowe: formuła, efektywność, potrzeby
 - kształcenie średnie, policealne i zasadnicze: kierunki,
 - edukacja przedszkolna
- **Wsparcie tworzenia nowych firm i funkcjonowania istniejących:**
 - promocja przedsiębiorczości i mobilności zawodowej
 - szkolenia i staże, kształcenie ustawiczne
 - wsparcie dla osób zakładających działalność gospodarczą
 - subsydiowanie pracy (osoby 45+, długotrwale bezrobotni, niepełnosprawni, kobiety)
 - inkubator przedsiębiorczości
- **Wzmacnianie konkurencyjności lokalnego sektora gospodarki na rzecz podnoszenia zdolności (kompetencji) i małych, i średnich firm, pobudzania innowacji, tworzenia sieci współpracy; w tym zaawansowanych form współpracy – tzw. klastrów:**
 - sektor drzewny i meblarski
 - sektor turystyczny
 - sektor rolno-spożywczy
 - sektor medyczny, rehabilitacja, opieka nad osobami starszymi i niepełnosprawnym
- **Lokalizacja instytucji publicznych o randze ponadlokalnej w Kościerzynie - (zwiększanie rengi ośrodka):**
 - Szpital Specjalistyczny / Pomorskie Centrum Rehabilitacji
 - szkolnictwo wyższe oraz specjalistyczne zawodowe, kształcące kadry zgodnie z potrzebami lokalnej gospodarki
 - centra kultury i sztuki
 - centra sportu i rekreacji
 - usługi komercyjne wyższego rzędu

- **Poprawa dostępności do rynku pracy i edukacji Aglomeracji Trójmiejskiej:**
 - poprawa komunikacji publicznej (Kolej Kaszubska)
 - poprawa infrastruktury drogowej
 - poprawa transportu publicznego (subsydiowanie, harmonizacja rozkładów jazdy)
 - poprawa dostępności do Internetu, promocja telepracy

- **Rozwój turystyki:**
 - budowa infrastruktury podstawowej (drogi, kanalizacja)
 - budowa infrastruktury turystycznej (przystanie, szlaki kajakowe, drogi i szlaki rowerowe)
 - wspólna promocja, informacja turystyczna i budowa produktów turystycznych
 - ulgi dla przedsiębiorców całorocznych, odpisy na inwestycje
 - lepsze wykorzystanie potencjału kulturowego (kaszubszczyzny) w ofercie turystycznej
 - zachęcanie właścicieli domków letniskowych do osiedlenia się na terenie gmin Powiatu

- **Rozwój rolnictwa i branży rolno-spożywczej**
 - budowa ośrodka badawczo-rozwojowego w Lubaniu
 - wsparcie dla rozwoju rolnictwa ekologicznego

- **Inne działania wspierające rozwój branż:**
 - branży usługowej, handlu i kultury
 - branży drzewnej i meblarskiej
 - branży medycznej, rehabilitacji, opieki nad osobami starszymi

- **Tożsamość kaszubska i kultura jako czynnik rozwoju gospodarczego**
 - wykorzystanie „kaszubszczyzny” jako elementu produktu turystycznego
 - kultura jako czynnik rozwojowy

- **Współpraca ponadlokalna – wspólne interesy, zadania**
 - Kaszuby Środkowe – Kartuzy, Sierakowice, Żukowo
 - Ziemia Bytowska
 - Ziemia Chojnicka i Zaborska
 - Kociewie
 - Aglomeracja Trójmiejska

5. PODSTAWOWE INFORMACJE O POWIECIE KOŚCIERSKIM, JEGO POŁOŻENIE NA TLE AGLOMERACJI TRÓJMIEJSKIEJ

Powiat Kościerski położony jest na Pojezierzu Kaszubskim, które terytorialnie zajmuje centralną część województwa pomorskiego. Powierzchnia Powiatu Kościerskiego wynosi 1 166 km² (6,4% powierzchni województwa pomorskiego) a ludność 67 774 osoby (wg danych GUS z dnia 31 grudnia 2008 roku), co stanowi 3% populacji województwa pomorskiego. Średnia gęstość zaludnienia w powiecie wynosi 58 osób/km², tj. jedynie 48% średniej gęstości zaludnienia w województwie pomorskim, wynoszącej 121 osób/km². Przeciętnie na 100 mężczyzn w powiecie przypada 101 kobiet, to jest minimalnie mniej niż wynosi ta wartość dla województwa pomorskiego (106 kobiet na 100 mężczyzn).

Stolicą powiatu i jednocześnie jedynym miastem jest Kościerzyna, w której mieszka blisko 23 000 mieszkańców, co stanowi 34% ogólnej liczby mieszkańców powiatu.

Pozostałe gminy stanowią obszary wiejskie, co oznacza, że na obszarach wiejskich mieszka pozostała liczba ok. 44 000 mieszkańców, czyli 66% ogólnej liczby mieszkańców powiatu.

Obszar Powiatu Kościerskiego w całości **nie został** zakwalifikowany jako obszar „strukturalnie słaby”, **nie wchodzi** również w obszar Aglomeracji Trójmiejskiej. Ponadto na jego terenie **nie identyfikuje** się regionalnych centrów koncentracji potencjału.

Wskazuje to, pomimo centralnego położenia obszaru powiatu na mapie województwa, na zagrożenie potencjalną marginalizacją obszaru powiatu przy kształtowaniu polityki rozwoju województwa. Problem ten dotyczy również częściowo sąsiednich powiatów położonych w centralnej części województwa.

Wskazuje to na **obecną niską rangę ośrodka miejskiego Kościerzyny** oraz jego **małe i wyłącznie potencjalne znaczenie w skali regionu jako ośrodka wzrostu**.

Powiat Kościerski **nie znajduje się jednocześnie w obecnej i potencjalnej strefie Aglomeracji Trójmiejskiej**, określonej w Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Pomorskiego, lecz graniczy z tym obszarem od północy (wzdłuż granicy powiatu kościerskiego, który w całości wchodzi w potencjalny obszar aglomeracji, oraz granicy z gminą Przywidz w powiecie gdańskim), stanowiąc tym samym **bezpośrednie zaplecze** obszaru aglomeracji.

Powiat Kościerski nie jest jednorodny pod względem warunków naturalnych i cech przestrzeni. Geograficznie jego obszar znajduje się na terenie trzech (a w zasadzie czterech) mezoregionów, różniących się znacznie warunkami naturalnymi: **Pojezierza Kaszubskiego**, **Borów Tucholskich** i **Równiny Charzykowskiej**. Niewielki fragment południowo-wschodni według niektórych nowszych klasyfikacji zalicza się do **Pojezierza Starogardzkiego**. Warunki fizyczno-geograficzne gmin w powiecie są zróżnicowane zarówno na poziomie gmin, jak ich części.

6. WARUNKI I ZASOBY NATURALNE, POTENCJAŁ DLA ROZWOJU GOSPODARKI

W strukturze przestrzennej powiatu kościerskiego dominują grunty leśne oraz grunty zadrzewione i zakrzewione zajmujące łącznie 44% powierzchni powiatu oraz użytki rolne obejmujące 43,3% powierzchni powiatu. Wody zajmują 4,7% powierzchni powiatu.

Na podstawie analizy powyższej mapy wyodrębnić można dwie zasadnicze, różne części powiatu: wschodnią, bezleśną, rolniczą oraz zachodnią, silnie zalesioną.

W części zachodniej zwarte kompleksy leśne przedzielone są polanami użytkowanymi rolniczo, z których największa znajduje się na południe od jeziora Wdzydze w gminie Karsin a mniejsza pomiędzy miejscowościami Lipusz a Dziemiany, wzdłuż drogi wojewódzkiej nr 235. Jeziora rozproszone są po całym obszarze powiatu, ale ich największa koncentracja (z zespołem Jezior Wdzydzkich) znajduje się w centralnej części powiatu.

Cały obszar powiatu, z uwagi na niezbyt korzystne warunki klimatyczne (krótki sezon wegetacyjny, zagrożenie gradobiciami, przymrozkami), średnie lub słabe warunki glebowe (gleby przeważnie V i VI klasy) oraz przeciętne warunki morfologiczne (rzeźba terenu, utrudniająca wykorzystanie maszyn rolniczych i przyspieszająca erozję gleby) posiada **niskie walory agroekologiczne**, znacznie słabsze niż przeciętne w województwie.

Oznacza to, że nie jest tak predysponowany do rozwoju produkcji rolnej jak wschodnia część województwa czy obszary położone pomiędzy Słupskiem a Puckiem oraz Ziemia Człuchowska.

Gleby powiatu to głównie gleby klasy V i VI o średniej lub niskiej przydatności rolniczej, jednak warunki glebowe determinujące możliwości rozwoju rolnictwa w powiecie nie rozkładają się równomiernie.

Ponadto potencjał agroekologiczny w powiecie jest silnie zróżnicowany, od bardzo niskiego w części zachodniej województwa (gminy Dziemiany i Lipusz), poprzez słaby w części środkowej (gminy Kościerzyna i Karsin) do średnich (pozostałe gminy powiatu).

W zakresie produkcji przemysłowej obszar powiatu posiada potencjał w zakresie rozwoju sektora **rolno-spożywczego, drzewnego oraz eksploatacji kruszywa**.

Potencjał dla rozwoju **sektora rolno-spożywczego**, pomimo średnich walorów agroekologicznych wynika z racji położenia Kościerzyny z dala od innych ośrodków. Tym samym miasto to posiada potencjał dla rozwoju przetwórstwa spożywczego, przede wszystkim jako ośrodek usługowy dla okolicy.

Natomiast duże zasoby drewna, wynikające ze znacznej powierzchni lasów, predysponują Ziemię Kościerską dla **rozwaju branży drzewnej** (przetwórstwa drewna i produkcji mebli).

Dodatkowym elementem potencjału gospodarczego jest obecność znacznych **złóż kruszywa**, którego eksploatacja może stanowić uzupełnienie gospodarki powiatu. Jednak z uwagi na ich położenie w pobliżu obszarów cennych przyrodniczo i predysponowanych do rozwoju turystyki rozwój tej formy aktywności gospodarczej pozostaje w konflikcie z rozwojem turystyki i ochroną zasobów przyrody.

Zasoby bioenergetyczne (nadwyżki słomy, drewna odpadowego, produkcji biogazu) są przeciętne i porównywalne do średniej wojewódzkiej.

Warunki ekologiczne przestrzeni (czyli funkcja potencjału przyrodniczego przestrzeni oraz jej przekształcenia przez człowieka) w powiecie są silnie zróżnicowane.

Część zachodnia powiatu, silnie zalesiona i słabo przekształcona przez człowieka (gminy Karsin, Dziemiany, Lipusz) posiada bardzo wysokie (jedne z najwyższych w województwie) walory ekologiczne przestrzeni. Wysokie walory ekologiczne mają również gminy Kościerzyna i Stara Kiszewa.

Gminy rolnicze części wschodniej powiatu (Liniewo, Nowa Karczma) mają średnie walory ekologiczne. Natomiast obszar miasta Kościerzyna został zakwalifikowany do obszarów o

bardzo niskich walorach ekologicznych przestrzeni, co ma związek z silnym zanieczyszczeniem środowiska i znaczną degradacją przestrzeni.

Powiat Kościerski, szczególnie gminy: Nowa Karczma, a także częściowo gmina Kościerzyna, Liniewo i Dziemiany, posiadają atrakcyjne i unikatowe w skali województwa **walory krajobrazowe**.

Obszar powiatu posiada niemal na całym terenie bardzo wysoki **potencjał rozwoju turystyki**. Cała strefa pojezierna oraz obszar Borów Tucholskich, w których znajduje się Ziemia Kościerska, z uwagi na walory przyrodnicze (jeziora, lasy) oraz dobry stan środowiska naturalnego posiada bardzo wysoki potencjał dla rozwoju turystyki wypoczynkowej, szczególnie wakacyjnej i weekendowej.

Rzeki powiatu (Wda i Wierzyca oraz Trzebiocha) posiadają duży potencjał dla rozwoju turystyki kajakowej.

Akweny jeziorne, szczególnie zespół Jezior Wdzydzkich, posiadają bardzo dobre warunki dla rozwoju turystyki wodnej, szczególnie żeglarstwa i windsurfingu.

Potencjał o skali regionalnej posiadają ośrodki turystyki krajoznawczej we Wdzydzach Kiszewskich, Kościerzynie i Będominie oraz ośrodki religijno-pielgrzymkowe we Wielu i Kościerzynie.

Długi okres zalegania pokrywy śnieżnej sprawia również, że niemal cały obszar powiatu posiada dobre warunki dla rozwoju turystyki zimowej.

Dodatkowo baza medyczna w Kościerzynie (oparta o Szpital Specjalistyczny) stwarza potencjalne warunki dla rozwoju turystyki medycznej i uzdrowiskowej.

Położenie w bliskości Aglomeracji Trójmiejskiej sprawia, że teren ten może stać się w przyszłości bezpośrednim zapleczem turystycznym i rekreacyjnym (wakacyjnym i weekendowym) obszaru metropolii.

7. DEMOGRAFIA

Powiat kościerski z liczbą mieszkańców 67 774 w końcu 2008 r. należy do mniejszych powiatów woj. pomorskiego, choć nie najmniejszych, zajmując 9 miejsce pod względem zaludnienia na 15 powiatów porównywalnych. Jest jednym z 2 powiatów, w których jedynym miastem jest miasto powiatowe. Pod względem udziału ludności miejskiej (34%) zajmuje ostatnie miejsce wśród powiatów peryferyjnych i 4. od końca w zbiorze wszystkich porównywalnych w województwie (najmniej ma kartuski – 19%, najwięcej malborski – 68%). Udział ludności miejskiej wpływa na wiele innych wskaźników, odmiennie kształtujących się w mieście i na obszarach wiejskich.

Ludność wiejska (ponad dwie trzecie ogółu ludności) w powiecie rozmieszczona jest nierównomiernie, czego przyczyną są duże obszary leśne zajmujące znaczną część powiatu.

W zachodniej i południowo-zachodniej części powiatu wyodrębniają się wśród lasów cztery enklawy, w tym z najbardziej oddaloną gminą Karsin. Zachodnia i południowo-zachodnia część powiatu to rejon zamieszkały przez 27 tys. ludności na obszarze gmin: Liniewo, Nowa Karczma, Stara Kiszewa i większej części gminy wiejskie Kościerzyna. Około 600 osób w

gminie Kościerzyna zamieszkuje wsie położone wśród lasów poza wyodrębnionymi na rys. 4 enklawami.

Sieć osadnicza powiatu jest rozdrobniona, a jej specyfiką jest mała liczba wsi średnich (tylko 11 wsi w przedziale 500 -1 000 mieszkańców), przy istnieniu kilku wsi dużych (cztery wsie powyżej 2 000 ludności, siedem – w przedziale 1 000 – 2 000).

W Kościerzynie mieszka co trzeci mieszkaniec powiatu (33,9% ogółu ludności). Pozostała część ludności (66,1%) mieszka na wsi. We wsiach powyżej 1 000 ludności mieszka prawie 26% ludności powiatu, we wsiach poniżej 500 mieszkańców niemal tyle samo mieszkańców co w mieście Kościerzyna, bo 30,8% ludności. Wiele wsi jest bardzo małych (poniżej 100 mieszkańców).

Wpływa to niewątpliwie na organizację transportu publicznego, usług publicznych i dowozu do szkół, a także warunki lokalizacji firm o nieco większym zatrudnieniu.

Ludność zamieszkująca teren Powiatu Kościerskiego w przeważającej większości ma charakter osiadły, o silnej tożsamości kaszubskiej. Element napływowy stanowi jedynie niewielki odsetek całości populacji.

Strukturę wieku ludności powiatu określić można jako młodą. Pod względem udziału ludności w wieku przedprodukcyjnym powiat zajmuje 2. miejsce (po pow. kartuskim) w województwie, ale również 2. od końca (też po pow. kartuskim) pod względem udziału ludności w wieku produkcyjnym. Pod względem udziału ludności w wieku poprodukcyjnym powiat plasuje się w środku listy, nieco powyżej średniej. Ludność w wieku przedprodukcyjnym maleje i w liczbach bezwzględnych, i jej udział. Rosną i w liczbach bezwzględnych, i udziały ludności w pozostałych grupach wieku.

Stosunek liczby ludności w wieku nieprodukcyjnym do ludności w wieku produkcyjnym w pow. kościerskim, podobnie jak w całym kraju, systematycznie spada. Jest wyższy, niż w powiatach podregionów peryferyjnych i wszystkich porównywalnych, natomiast niższy, niż wskaźnik krajowy dla wsi, co łatwo tłumaczy się wyższym, niż w porównywanych powiatach udziałem ludności wiejskiej.

Powiat Kościerski cechuje się wysokim przyrostem naturalnym. Jest jednym z czterech powiatów województwa o największej dynamice wzrostu liczby ludności. Jednocześnie jako jedyny z tych czterech powiatów nie sąsiaduje bezpośrednio z Aglomeracją Trójmiejską, co oznacza, że wzrost demograficzny jest związany wyłącznie z czynnikami wewnętrznymi i nie wynika z procesów aglomeracji i suburbanizacji okolic metropolii. Oznacza to też, że nie jest on tak silnie powiązany z procesem „wyludniania” się metropolii i wzrostu liczby ludności sąsiednich powiatów.

Według prognoz, do 2015 r. będzie rosła liczba ludności w wieku produkcyjnym ogółem w powiecie, przy czym w mieście będzie następował systematyczny spadek.

Na wsi wzrost będzie do 2019 r., a kobiet również i później. W 2015 r. ludności w wieku produkcyjnym będzie o ponad 1000 więcej, niż obecnie (na wsi o ok. 1300 więcej).

8. DOSTĘPNOŚĆ KOMUNIKACYJNA

Dostępność wewnętrzną zapewnia przede wszystkim historycznie ukształtowana sieć dróg, wiążących Kościerzynę z pozostałymi miejscowościami powiatu.

W większości są to drogi utwardzone, z nawierzchnią bitumiczną. Ich parametry i stan techniczny są zróżnicowane. Część dróg gminnych, doprowadzających do niektórych wsi, jest drogami gruntowymi.

Linie kolejowe i połączenia na nich realizowane mają charakter drugorzędny w stosunku do infrastruktury drogowej.

Duża lesistość powiatu powoduje wspomniane już nierównomierne rozmieszczenie ludności, czego elementem są oddalone od Kościerzyny enklawy ludności – zwłaszcza gmina Karsin i Dziemiany, oraz związane z tym zróżnicowanie wewnętrzne dostępności ośrodka centralnego w Kościerzynie.

W ujęciu regionalnym Kościerzyna znajduje na skrzyżowaniu dwóch korytarzy transportowych: „**Pojeziernego**”, przebiegającego równoleżnikowo z Aglomeracji Trójmiejskiej w kierunku zachodnim (Miastko/Szczecinek) oraz „**Kaszubskiego**” przebiegającego z Chojnic przez Kościerzynę do Łeby. Biegają one przez miasto Kościerzynę oraz zachodnią i północną część powiatu.

Są to korytarze drugorzędne w skali województwa (regionalne), ale kluczowe dla obsługi komunikacyjnej centralnej części województwa i stanowią istotne uzupełnienie głównych korytarzy ponadregionalnych.

Ich przebieg odpowiada przebiegowi dróg: DK 20 oraz DW 214 (Kościerzyna – Łeba) i DW 235, a miasto Kościerzyna według tego rozkładu korytarzy stanowi kluczowy w środkowej części województwa węzeł transportowy. Ponadto w ich układ wpisuje się linia kolejowa 211 (w kierunku na Bytów i Chojnice).

Większa część Powiatu Kościerskiego położona jest poza izochroną akceptowalności codziennych dojazdów do pracy do Aglomeracji Trójmiejskiej, przez co prawdopodobnie w ograniczonym stopniu korzystać będzie z rozwoju nowych miejsc pracy w aglomeracji.

9. GOSPODARKA

Kościerzyna stanowi lokalny ośrodek usługowy dla ok. 50-100 000 okolicznych mieszkańców obszarów wiejskich. Według szacunków PUP w Kościerzynie, na terenie Powiatu jest ok. 22 500 miejsc pracy (wraz z miejscami w rolnictwie indywidualnym). Jednocześnie osób aktywnych zawodowo (pracujących i niepracujących) jest ok. 26 800.

Główne branże w Powiecie Kościerskim pod względem zatrudnienia to:

- **przemysł spożywczy i rolno-spożywczy**
- **przemysł drzewny i meblarski**
- **produkcja ceramiki stołowej**
- **rolnictwo indywidualne**
- **sezonowo – turystyka**

Do pracy w Powiecie Kościerskim dojeżdża ok. 3,2 tysiąca osób, a wyjeżdża ok. 4,5 tysiąca osób, co oznacza że saldo migracji jest ujemne i poza powiatem pracuje ok. 1 300 osób spośród ok. 26 800 osób aktywnych zawodowo.

Liczba podmiotów gospodarki narodowej w odniesieniu do pozostałych powiatów ziemskich województwa pomorskiego jest podobna jak w innych powiatach.

Znacznie niższa od przeciętnej w województwie liczba osób fizycznych prowadzącą działalność gospodarczą do liczby ludności w wieku produkcyjny. Wysoki jest udział podmiotów sezonowych (usługi turystyczne).

Powiat ma najniższą w województwie liczbę spółek handlowych (większych firm) w stosunku do liczby mieszkańców.

Największym pracodawcą są Zakłady Ceramiki Stołowej w Lubianie (ponad 1 300 miejsc pracy).

Wyższy od przeciętnej jest udział firm z branży budowlanej i drzewnej, duży udział sektora publicznego (Szpital Specjalistyczny – duży pracodawca).

Słabością gospodarki jest brak wystarczającej liczby większych przedsiębiorstw (od 10 zatrudnionych), które są motorem wzrostu gospodarczego i tworzą najwięcej nowych miejsc pracy.

Istotną dziedziną gospodarki obszaru jest **rolnictwo**. W roku 2002 zarejestrowano w powiecie 5 728 indywidualnych gospodarstw rolnych, spośród których dodatkowo działalność pozarolniczą prowadziło 17%, tj. 964 gospodarstwa.

Zmiany w rolnictwie powodować będą znaczącą transformację gospodarki regionu: restrukturyzacja tego sektora powodować będzie spadek liczby zatrudnionych w rolnictwie, zwiększanie powierzchni gospodarstw i wzrost produktywności. Rosnąć będzie liczba miejsc pracy w sektorze obsługi rolnictwa – usługi specjalistyczne, rozwój infrastruktury usługowej i powstanie wyspecjalizowanych podmiotów. Da to bodziec do rozwoju gospodarczego ale jednocześnie liczba miejsc pracy w rolnictwie (na wsi) spadnie znacząco, co spowoduje poważne problemy szczególnie dla obecnych małych rolników i właścicieli małych gospodarstw rolnych. Rozwiązaniem może być rolnictwo ekologiczne i agro/ekoturystyka, zwiększenie mobilności zawodowej mieszkańców.

Turystyka na Ziemi Kościerskiej jest również istotną branżą gospodarki, jednak w większości sezonową (krótki, wakacyjny sezon turystyczny, związany z dominacją wypoczynku wakacyjnego jako podstawowej formy aktywności turystycznej).

Według inwentaryzacji przeprowadzonej w roku 2007 przez Starostwo Powiatowe, na terenie Powiatu znajdowało się 8 hoteli i większych całorocznych obiektów turystycznych, 15 mniejszych obiektów całorocznych, 17 sezonowych ośrodków wypoczynkowych i ok. 90 kwater agroturystycznych i pokoi gościnnych.

Daje to według roboczych szacunków bezpośrednio ok. 200 miejsc pracy całorocznych oraz 800 do ponad 1 000 sezonowych miejsc pracy. Uwzględnić należy również osoby pośrednio zaangażowane w obsługę ruchu turystycznego (nawet 2-3 krotnie większą liczbę osób) oraz wpływ domków letniskowych na gospodarkę regionu (handel, usługi). Pamiętać należy również o kosztach obsługi ruchu turystycznego – zwiększone zapotrzebowanie na wodę, odbiór ścieków, śmieci, zniszczenie dróg przez ruch samochodowy itp.

10. BEZROBOCIE

Obecnie (luty 2010) stopa bezrobocia w Powiecie Kościerskim wynosi ponad 17%, w roku 2008 wynosił on poniżej 14%. Nakłada się na ten wzrost jednocześnie kryzys globalny oraz czynniki sezonowe (przeszłość w budownictwie, zima, brak zatrudnienia w turystyce).

Niekorzystnym zjawiskiem jest duży udział wśród bezrobotnych ludzi młodych, do 25 roku życia. Udział ten w powiecie kościerskim jest wyraźnie wyższy, niż we wszystkich porównywanych agregatach (czyli w woj. pomorskim ogółem i w powiatach porównywalnych, a także niż w ogółem w kraju). Wy tłumaczyć to można strukturą wieku powiatu – roczniki wkraczające w wiek produkcyjny są to liczniejsze, niż średnio w zbiorach porównywanych, Ostatnio udział ten w powiecie wyraźnie wzrósł, z ok. 30% w końcu ubiegłego i w I kwartale bieżącego roku do 34 % we wrześniu tego roku, z czego wynika, iż powodem wzrostu byli absolwenci szkół ponadgimnazjalnych wkraczających na rynek pracy, którzy pracy nie znaleźli.

Niższy jest natomiast w powiecie kościerskim udział bezrobotnych w najstarszych wyróżnionych grupach wieku, to jest 45-54 oraz 55 i więcej lat.

Największy udział wśród bezrobotnych mają osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym, najniższy – z wykształceniem wyższym. Liczba bezrobotnych w większości grup wykształcenia zmienia się podobnie, wykazując wahania sezonowe. Wyjątek stanowią bezrobotni z wykształceniem wyższym i średnim ogólnokształcącym, dla których liczebność rośnie bez wahań sezonowych. Przyczynę tego upatrywać należy we wkraczaniu na rynek pracy absolwentów. Szczególnie wyraźnie daje się zauważyć wzrost liczby bezrobotnych z wykształceniem średnim ogólnokształcącym w II kwartale 2009 r.

11. PODSUMOWANIE

Powiat kościerski z liczbą mieszkańców 67 774 w końcu 2008 r. należy do mniejszych powiatów woj. pomorskiego, choć nie najmniejszych, zajmując 9 miejsce pod względem zaludnienia na 15 powiatów porównywalnych. Ludność powiatu należy do najmłodszych w województwie pomorskich (2. miejsce po powiecie kartuskim pod względem udziału ludności w wieku przedprodukcyjnym). Ludność w wieku przedprodukcyjnym stopniowo maleje i w liczbach bezwzględnych, i jej udział. Rosną i w liczbach bezwzględnych, i udziały ludności w pozostałych grupach wieku.

Do 2015 r. będzie rosła liczba ludności w wieku produkcyjnym ogółem w powiecie, przy czym w mieście będzie następował systematyczny spadek, na wsi wzrost będzie do 2019 r., a kobiet również i później. W 2015 r. ludności w wieku produkcyjnym będzie o ponad 1000 więcej, niż obecnie (na wsi o ok. 1300 więcej). Im dłuższy okres objęty prognozą, tym większa jej niepewność, ale przyrost ludności w wieku produkcyjnym w najbliższych latach, i to przyrost na obszarach wiejskich, należy uznać za pewny.

Bardzo trudno będzie zapewnić przyrost miejsc pracy w powiecie odpowiedni do zapotrzebowania wynikającego z ww. zmian demograficznych. W powiecie jest stosunkowo mało średnich i dużych firm, a to one mogą dać największe zapotrzebowania na nowe miejsca pracy.

Tworzenie nowych firm, działających głównie na rynku lokalnym, jest szkołą przedsiębiorczości, ale raczej nie da znaczących przyrostów miejsc pracy, gdyż prawdopodobnie napotka na barierę popytu lokalnego.

Bariery popytu nie powinna napotkać działalność w usługach turystycznych (w tym gastronomii), gdyż świadczone są one klientom z zewnątrz. Rozwój zależy tu w dużym stopniu od tworzenia dobrych, kompleksowych produktów turystycznych i ich promocji, wymaga zatem współdziałania wielu podmiotów. Efekt bezpośredni dla rynku pracy jest niewielki ze względu na sezonowość turystyki. Ważny jest jednak wpływ pośredni, poprzez dochody zwiększające popyt na usługi lokalne.

Drugą dziedziną przedsiębiorczości, która powinna mieć zapewniony zbyt usług, zwłaszcza dzięki obszarowi metropolitalnemu (a w pewnym stopniu dzięki rozbudowie, modernizacji i konserwacji bazy turystycznej), jest budownictwo – jedna ze specjalności powiatu w skali krajowej (duża liczba firm budowlanych).

Najbardziej znaczący przyrost nowych miejsc pracy może dać pozyskanie inwestycji zewnętrznych, np. w nieuciążliwym przemyśle, ku czemu należałoby stworzyć odpowiednie warunki (atrakcyjne tereny inwestycyjne, dobrze skomunikowane, w pełni uzbrojone). Najdogodniejszym miejscem lokalizacji jest Kościerzyna ze względu na dostęp z różnych kierunków, kadrę na miejscu i infrastrukturę. Lokalizacja nowych gałęzi przemysłu jest też pożądana dla wzbogacenia struktury branżowej. W obecnej strukturze przemysłu duży udział ma przemysł ceramiczny, drzewno-meblarski i spożywczy – taka struktura jest niekorzystna, oznaczająca zbyt dużą podatność na dekonstrukcję lub inne trudności którejs z tych branż.

Można też rozpatrywać tworzenie dodatkowych (mniejszych, uzupełniających) terenów inwestycyjnych poza Kościerzyną w celu aktywizacji poszczególnych części powiatu, np. w oparciu o drogę krajową w zachodniej części powiatu albo w jego wschodniej części, z wykorzystaniem dla dojazdów do pracy m. in. drogi Stara Kiszewa – Egiertowo (a więc lokalizacja w rejonie jej skrzyżowania z drogą krajową lub inną ważną drogą, np. w Starej Kiszewie lub Nowej Karczmie). Dobra dostępność do Kościerzyna powoduje jednak, że rozpraszanie środków na dodatkowe tereny może okazać się nieefektywne.

Kościerzyna ma pewne, choć niewielkie szanse na rozwój w parciu o usługi tzw. podregionalne, czyli takie, które są lub będą tylko w niektórych miastach powiatowych i obsługiwać będą sąsiednie powiaty w całości lub w części. Taką usługą jest szpital specjalistyczny. W Planie zagospodarowania przestrzennego województwa Kościerzyna i Bytów określone zostały jako potencjalne ośrodki regionalne II rzędu, co oznacza, że w przyszłości mogą stać się ośrodkami o ww. charakterze obsługi, o ile dokonają integracji odpowiednio rozległych obszarów funkcjonalnych poprzez systemy transportu publicznego, infrastruktury i skoordynowanej polityki przestrzennej. Liczba ludności w możliwym maksymalnym zasięgu obsługi przez Kościerzynę (przy rezygnacji z Bytowa jako ośrodka obsługi tej rangi) wydaje się jednak i tak za mała (130 tys.). Być może powstaną nieliczne pojedyncze usługi rangi podregionalnej, poza istniejącym już szpitalem.

Stopa bezrobocia w powiecie jest wyższa niż średnio w kraju i w województwie. Różnica od kilku lat wynosi ok. 4-6 punktów %. Niepokojące jest na tle ogólnych tendencji w ostatnim roku pogłębianie się problemu wysokiego bezrobocia wśród ludzi młodych do 25 roku życia. Spora część niewykorzystanych zasobów to ludzie bez kwalifikacji, często o niskiej zdolności do szybkiego podnoszenia swoich kompetencji zawodowych i ogólnych.

Niekorzystnym zjawiskiem jest relatywnie duży udział wśród osób bez zatrudnienia różnych kategorii osób o szczególnym charakterze na rynku pracy, których długotrwały status grozi trwałym wykluczeniem społecznym.